

Redengevende omschrijving – Bergambacht: Hoofdstraat 69

Monumentnummer: 23/06

FEITELIJKE GEGEVENS

Adres	Hoofdstraat 69, Bergambacht
Kadastraal nummer	Bergambacht A 8252
Naam object	N.v.t.
Complexonderdelen	N.v.t.
Oorspronkelijke functie	Woonhuis met winkel en pakhuis
Opdrachtgever	[REDACTED], graanhandelaar
Architect/aannemer	C. Kok, bouwkundige te Ammerstol
Datering / Bouwjaar	1913

(CULTUUR)HISTORISCHE ACHTERGROND

Middenstand en graanhandel

Binnen de dorpskern werden veel van de huizen gebruikt als woon- en bedrijfsruimte in de vorm van schoenmakers, kappers, kruidenierswinkeltjes, bakkers, timmerwerkplaatsen en handelaren in diverse producten. Naarmate de kernen vanaf het midden van de 19e eeuw verder groeiden, betekende dit tevens een economische impuls voor de bedrijvigheid. Een belangrijke factor daarbij was de toename van de veeteelt en de zuivelindustrie. Hierdoor breidde de handel in voedergranen zich uit. Deze werden gedeeltelijk geïmporteerd uit andere landen en in de Krimpenerwaard vermalen tot diervoeders. Het onderhavige pand werd in 1913 gebouwd voor de in 1866 opgerichte graan- en foeragehandel van [REDACTED]. Het pand bevatte niet alleen een winkel, maar ook een pakhuis en woonhuis. In 1920 verplaatste

het pakhuis [REDACTED] van de Hoofdstraat naar de Bergstoep (Lekdijk-Oost 5, nog bestaand). Met name de ligging aan de Lek betekende een gunstige ligging voor het transport van het graan en de veevoeders. De voormalige graanhandel aan de Hoofdstraat herinnert aan de ontwikkeling van de veehouderij en de daarmee samenhangende opkomst van graanhandelaren in de Krimpenerwaard, waarbij de ligging aan de Lek van belang is geweest voor de ontwikkeling van de graanhandel. Daarnaast is de woning met pakhuis en winkel een uiting van de sociaaleconomische ontwikkeling van de dorpskern Bergambacht in het bijzonder en de gemeente Krimpenerwaard in het bijzonder.

Ruimtelijke ontwikkeling Bergambacht

De ontginningen van het gebied beginnen in de 10e / 11e eeuw. De kern Bergambacht vindt zijn ontstaan op de twee donken die in het dorp liggen. De meest zuidelijke donk werd omstreeks 1250 bebouwd met het kasteel 's-Heer-Aartsberg van de Heren van den Berg (gesloopt 1909). Op de noordelijk gelegen donk ontstond, onder de bescherming van de Heren Van Den Berg, rondom een kerk een kleine komvormige nederzetting met boerderijen, die de naam van het kasteel droeg. Ten noordoosten van de kerk ontstond door de tijd heen het driehoekig stratenpatroon Voorstraat – Raadhuisplein – Burgemeester Uilkenstraat (voormalige Achterweg), waartussen ook de Meent en de Alingersteeg zijn gelegen. Deze straten vormen tezamen de oudste kern van het dorp. De ontwikkeling verliep verder richting het noorden langs de Hoofdstraat - Kadikselaan en in het westen langs de Parallelweg. Na 1900 gingen de uitbreidingen verder richting het zuiden langs de Dijklaan. Het is dan ook voor het eerst dat er langs de Bergstoep watergebonden bedrijvigheid ontstaat, afgewisseld met directeurs- arbeiderswoningen. Na de Tweede Wereldoorlog neemt de ontwikkeling van Bergambacht een vlucht. Rondom de bestaande dorpsstructuur worden planmatige wijken gebouwd door woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars.

Ruimtelijke opbouw perceel

De voormalige foerage- en graanhandel staat aan de oostzijde van de Hoofdstraat, die de noordelijke hoofd-ontwikkelingsas van de historische dorpskern van Bergambacht vormt. Het pand staat haaks op de weg en maakt onderdeel uit van een straatwand met overwegend perceelsgewijs ontwikkelde, vrijstaande bebouwing. Het pand staat tegenwoordig op de hoek van de Hoofdstraat en de doorsteek richting de H.B. Nederburgstraat, waardoor deze een markante positie heeft in de stedenbouwkundige ruimte. Het pand heeft twee bouwlagen onder een kap, die de prominente positie versterkt. Het pand heeft nu geen eigen erf meer, maar wordt aan de zuidzijde begrensd door het erf van de ernaast gelegen voormalige boerderij. Het pand is door de architectonische verschijningsvorm, de massa en de positie binnen de dorpskern een beeldbepalend element binnen de historische dorpsstructuur. Hierdoor draagt het pand bij aan de afleesbaarheid van de historische ruimtelijke ontwikkeling van de dorpskern.

ARCHITECTUURHISTORISCHE WAARDE

Het pand aan de Hoofdstraat 69 is architectuurhistorisch waardevol als voorbeeld van een vroeg 20e-eeuws woonwinkelpand. Het is bovendien van waarde vanwege de rijke tijdsgebonden overgangsarchitectuur uit het begin van de 20e eeuw, die tot uiting komt in het polychrome fries onder de daklijst, de polychrome boogvelden en baksteenaccenten zoals uitgebouwde torentjes, de rozet-ankers en de gesneden gootklossen. Fraai is ook de esthetisch hoge kwaliteit en de samenhang van alle glas-in-lood bovenlichten in de voorgevel, die vermoedelijk uit 1934 dateren.

BESCHRIJVING

Het pand heeft een rechthoekige plattegrond en bestaat uit twee bouwlagen met een zolder onder zadeldak, dat aan de voorzijde bijna volledig is afgewolfd. Het dak is gedekt met nieuwe pannen en de nok staat loodrecht op de Hoofdstraat. In de voorgevel is een Vlaamse gevel gemaakt: een stenen dakkapel in het gevelvlak. Deze dakkapel heeft een eigen kleine steekkap met zadeldak. De overige dakkapellen zijn recent.

Het voorste gedeelte bestond uit een winkel (rechts) en een woongedeelte (links), met daarachter een kantoor en de keuken. Hierachter lag het pakhuysgedeelte en daar weer tegenaan gebouwd was een lagere, houten wagenschuur. Het pakhuis en de wagenschuur zijn gesloopt.

De gevels bestaan grotendeels uit schoon metselwerk van roodbruine bakstenen in kruisverband. De zijgevels zijn op de onderste bouwlaag gepleisterd en voorzien van blokmotief, om de aanwezigheid van natuurblokken te suggereren. Onderin de voorgevel is een lage gecementeerde plint gemaakt. De achtergevel is volledig vernieuwd bij het slopen van het pakhuysgedeelte.

In de gevels zijn diverse houten schuifvensters met T-ramen. In de zijgevel zijn op de eerste verdieping nog de oorspronkelijke bovenlichten met roedenverdeling met twee verticale roeden aanwezig, als ook in het zoldervenster in de voorgevel.

De winkelpui aan de rechterzijde van de voorgevel is bij de verbouwing van 1934 vervangen door de huidige vensterpartij met drie gekoppelde vensters. Deze vensters hebben bovenlichten in glas-en-lood, net als de andere ramen in de voorgevel. Deze samenhang duidt er vermoedelijk op dat alle bovenlichten in de voorgevel pas in 1934 voorzien zijn van glas-in-lood ramen.

Sommige vensters op de eerste verdieping hebben nog hun oorspronkelijke houten binnenluiken.

De voorgevel is rijk versierd. Zo is onder de dakgoot een fries aangebracht van gele en gesmoorde bakstenen. De gootklossen zijn rijk gesneden. De ontlastingsbogen boven de vensters zijn uitgevoerd in oranje baksteen en de boogvelden zijn ingevuld met baksteenmozaïek van gele en donkerrode baksteen. De Vlaamse gevel is uitgewerkt als tuitgevel met meerdere polychrome baksteenaccenten en op de hoeken van de voorgevel zijn

kleine polychrome arkeltorentjes gemetseld. Ten slotte zijn boven sierankers in de vorm van rozetten aangebracht.

De voormalige foerage- en graanhandel aan de Hoofdstraat 69 te Bergambacht is van:

Cultuurhistorische waarde:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van de veehouderij en de daarmee samenhangende opkomst van graanhandelaren in de Krimpenerwaard, waarbij de ligging aan de Lek van belang is geweest voor de ontwikkeling van de graanhandel.
- Als uiting van de sociaaleconomische ontwikkeling van dorpskern Bergambacht in het bijzonder en de gemeente Krimpenerwaard in het algemeen

Stedenbouwkundige / landschappelijke waarde:

- Als beeldbepalend historisch element binnen de dorpsstructuur en de perceelsgewijs opgerichte gevelwand.
- Ter visualisering van de historisch ruimtelijke opbouw van de dorpskern Bergambacht.
- Vanwege de markante positie op de hoek van de Hoofdstraat en de omvang van het pand die de prominente rol van het gebouw binnen de dorpskern versterkt.

Architectuurhistorische waarde:

- Als voorbeeld van een vroeg 20e-eeuws woonwinkelpand.
- Vanwege de rijke tijdsgebonden overgangsarchitectuur uit het begin van de 20e eeuw, die tot uiting komt in het polychrome fries onder de daklijst, de polychrome boogvelden en baksteenaccenten zoals uitgebouwde torentjes, en in de rozet-ankers en gesneden gootklossen.
- Vanwege de samenhang en esthetische kwaliteit van alle glas-in-lood bovenlichten in de voorgevel.

Waarde vanwege de Gaafheid:

- Van de bouwmassa van het oorspronkelijke woon- en winkelgedeelte.
- Van de rijke baksteenarchitectuur.
- Van de glas-in-lood bovenlichten in de voorgevel.
- Van de houten binnenluiken.

Zeldzaamheidswaarde:

- Als een binnen de gemeente Krimpenerwaard zeldzaam voorbeeld van een foerage- en graanhandel van deze omvang en esthetische kwaliteit uit het begin van de 20e eeuw.

De voormalige foerage- en graanhandel aan de Hoofdstraat 69 draagt bij aan de ruimtelijke identiteit van de gemeente Krimpenerwaard vanwege:

1. De esthetische kwaliteit van het ontwerp van het pand.

2. De herinnering aan de ontwikkeling van de veeteelt en de zuivelindustrie binnen de gemeente Krimpenervaard.
3. De betekenis van de Lek voor de ontwikkeling van de handel in de gemeente Krimpenervaard.

BESCHERMING

De volgende onderdelen vallen onder de bescherming:
Exterieur, bouwkundige structuur en waardevolle interieuronderdelen
(met uitzondering van recent(e) sanitair, keuken(s) en badkamer(s)).

BRONNEN

- Blanken, D. (1977), *Bergambacht in oude ansichten deel 1*, Zaltbommel.
- Enderink, S. (2016), *Het Krimpenervaardboek*, Zwolle
- Groningen, C.L. van (1996), *De Krimpenervaard*, Zwolle
- Hofkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), *Jongere bouwkunst en stedenbouw 1800 – 1945*. Monumenten inventarisatieproject
- Hoven, F. Van den (2002), *Op ontdekkingsstocht door Krimpenervaard en Lopikerwaard. Topografisch, cultuurhistorisch en recreatief handboek voor streekbewoners en toeristen*.
- Knoester, J.J. (2002), *Kernachtig Krimpenervaard, 100 jaar plaatselijke geschiedenis*.
- Kroon, M. (2000), *Krimpenervaardig, de geschiedenis van de Krimpenervaard in woord en beeld*.
- Povée, H. (2004), *Tien eeuwen tussen Lek en IJssel: geschiedenis van de Lopikerwaard en de Krimpenervaard*.
- Stenvert, R. e.a. (2004), *Monumenten in Nederland, deel Zuid-Holland*.
- Stichting Krimpenervaard, *Monumenten in de Krimpenervaard: in Haastrecht, Stolwijk, Vlist, Schoonhoven, Ammerstol, Bergambacht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan den IJssel, Ouderkerk aan den IJssel, Gouderak: cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten in beeld*.
- Ven, G.P. van de (2004), *Mensen in een waard vol wind en water: geschiedenis van de Waterhuishouding in de Krimpenervaard*.
- Topotijdreis.nl
- Beeldbank RCE, kadastrale minuut Bergambacht
- Streekarchief Midden-Holland (bouwvergunningen en foto's)